

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Одеський державний екологічний університет

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні групи забезпечення
спеціальності

від «28» квітня 2021 року
протокол № 12

Голова групи: Мещеряков В.І.

УЗГОДЖЕНО

Декан (директор): Кузніченко С.Д.

Факультет комп'ютерних наук,
управління і адміністрування

(назва факультету, прізвище, ініціали)

СИЛЛАБУС

навчальної дисципліни

Українська мова як іноземна

(назва навчальної дисципліни)

122 Комп'ютерні науки

(шифр та назва спеціальності)

«Комп'ютерні науки»

(назва освітньої програми)

бакалавр

(рівень вищої освіти)

денна

(форма навчання)

4

(рік навчання)

7/8

(семестр навчання)

4/120

(кількість кредитів ЄКТС/годин)

залік/іспит

(форма контролю)

кафедра українознавства та соціальних наук

(кафедра)

Одеса, 2021

Автор: Кантаржи Н.І., старший викладач

(прізвище, ініціали, посада, науковий ступінь, вчена звання)

Поточна редакція розглянута на засіданні кафедри українознавства та соціальних наук від «09» березня 2021 року, протокол № 8.

Викладачі: практичні заняття: Кантаржи Н.І., старший викладач

(вид навчального заняття: прізвище, ініціали, посада, науковий ступінь, вченазвання)

Перелік попередніх редакцій

Прізвища та ініціали авторів	Дата, № протоколу	Дата набуття чинності

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

<p>Мета</p>	<p>Основною метою навчання української мови для студентів-іноземців у вищих навчальних закладах нефілологічного профілю в умовах мовного середовища слід вважати володіння студентами уміннями і навичками мовленнєвої діяльності, що досягається за допомогою комплексного підходу до підготовки спеціалістів для зарубіжних країн, який об'єднує в собі взаємодію комунікативних, освітніх і виховних цілей.</p> <p>Комунікативна мета навчання є основною, оскільки й освітня й виховна цілі реалізуються за умови досягнення студентами певного рівня володіння мовою. Вона досягається шляхом формування у студентів необхідних мовних і мовленнєвих умінь у всіх видах мовленнєвої діяльності (читання, аудіювання, усне мовлення, писемне мовлення), забезпечуючи їм можливість спілкування в українському мовному середовищі (навчання, побут, культура) та здобуття спеціальності.</p>
<p>Компетентність</p>	<p>ЗК4. Здатність спілкуватися українською мовою як усно, так і письмово.</p>
<p>Результат навчання</p>	<p>ПР1. Застосовувати знання основних форм і законів абстрактно логічного мислення, основ методології наукового пізнання, форм і методів вилучення, аналізу, обробки та синтезу інформації в предметній області комп'ютерних наук.</p>
<p>Базові знання</p>	<p>1. При закінченні вивчення ЗМ-П1, ЗМ-П2 студенти повинні знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - репродуктивно-продуктивні і продуктивні види мовленнєвої діяльності, які необхідні для читання й опрацювання наукових текстів, підготовки матеріалів для доповідей, дискусій на навчально-професійні, суспільно-політичні та соціально-культурні теми; - етапи і реквізити створення текстів офіційно-ділової сфери навчання; - види мовленнєвої діяльності, необхідні для підготовки до захисту бакалаврської роботи.
<p>Базові вміння</p>	<p>1. При закінченні вивчення ЗМ-П1, ЗМ-П2 студенти повинні вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - під час читання іноземні студенти повинні вміти використовувати залежно від характеру тексту і цільових настанов різні види читання: навчальне, ознайомче, оглядове, реферативне, а також їхні різновиди (ознайомчо-навчальне, оглядово-ознайомче, ознайомчо-реферативне), тобто використовувати гнучке читання залежно від комунікативних установ. - під час аудіювання студенти повинні цілком розуміти текст, який слухають у швидкому темпі, вміти використовувати почуту інформацію в будь-якому виді мовленнєвої діяльності. - під час усного мовлення студенти повинні володіти вміннями монологічного і діалогічного мовлення, публічно виступати, брати участь у дискусіях на професійні, суспільно-політичні та соціально-культурні теми. - під час писемного мовлення студенти повинні вміти створювати тексти за жанрами (анотації, реферати, автобіографія, резюме, курсова робота тощо).
<p>Базові навички</p>	<p>1. У результаті вивчення ЗМ-П1, ЗМ-П-2 студенти отримують базові уміння (навички):</p> <p style="text-align: center;">НАУКОВО-ПРОФЕСІЙНА СФЕРА</p> <p>Читання. Вміння і навички реферативного і проглядово-реферативного читання наукового тексту.</p> <p>Усне та писемне мовлення. Навички усного і письмового реферування двох і більше наукових текстів за спеціальністю студентів з узагальненням авторської інформації, зіставленням і протиставленням інформації різних авторів. Уміння і навички монологічного і</p>

	<p>діалогічного висловлювання на професійні теми (на матеріалі бакалаврської роботи студента). Розширення активного і потенційного словника студентів у суспільно-політичній сфері.</p> <p>ОФІЦІЙНО - ДІЛОВА СФЕРА</p> <p>Читання. Знайомство з мовними засобами, характерними для ділових паперів (банківські документи, митний та паспортний контроль тощо).</p> <p>Писемне мовлення. Формування вмій і навичок писемного мовлення (заповнення бланків ділових паперів).</p> <p>СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНА СФЕРА</p> <p>Читання. Формування різних видів читання на матеріалі соціально-культурних текстів для самостійного читання.</p>
Кількість годин	<p>4 рік навчання (7 семестр): практичні заняття: 30 самостійна робота студентів: 30</p> <p>4 рік навчання (8 семестр): практичні заняття: 27 самостійна робота студентів: 33</p>

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4 рік навчання (7 семестр):

2.1 Практичні модулі

Код	Назва модуля та тем	Кількість годин	
		аудиторні	СРС
ЗМ-П1	<p><u>Засоби оформлення реферату:</u></p> <p>Тема 1. Компоненти змісту і структури тексту: тема статті та її загальна характеристика: а) тема статті: <i>стаття має назву ...; стаття присвячена темі (проблемі) ...; стаття є узагальненням (описом, оглядом, аналізом) ...; у статті йдеться про ...; дається оцінка (аналіз, опис, узагальнення) ...; наведена точка зору автора на ... .</i></p> <p>Науково-професійна сфера (усне та писемне мовлення). Подальше навчання усного і письмового реферування двох і більше наукових текстів за спеціальністю студентів з узагальненням авторської інформації, зіставленням і протиставленням інформації різних авторів.</p>	6	5
	<p>б) проблема статті: <i>автор торкається наступних проблем (висвітлює наступні проблеми) ...; зупиняється на наступних питаннях (фактах) ...; у статті наведена точка зору на ...; сутність проблеми полягає в ... ;</i></p> <p>Соціально-культурна сфера. Розширення активного і потенційного словника студентів у соціально-культурній сфері.</p>	6	5
	<p>в) композиція статті: <i>стаття поділяється на (складається з) ...; починається з ...; закінчується;</i></p> <p>Суспільно-політична сфера. Розширення активного і потенційного словника студентів у суспільно-політичній сфері. Формування вмій і навичок монологічного висловлювання, діалогічного мовлення на актуальну тему.</p>	6	5

	<p>г) <u>ілюстрація позиції автора</u>: автор наводить приклад (цитату, факти, відомості) ...; посилається на ...; ілюструє ...; у статті наводиться (дається) ...;</p> <p>Науково-професійна сфера (усне та писемне мовлення). Навчання усного і письмового реферування двох і більше наукових текстів за спеціальністю студентів з узагальненням авторської інформації, зіставленням і протиставленням інформації різних авторів.</p>	6	5
	<p>д) <u>висновки автора</u>: автор приходить (підводить нас) до висновку ...; робить висновок, говорить, стверджує; у висновку говориться ...; сутність викладеного вище полягає ...</p> <p>Соціально-культурна сфера (читання). Подальше формування вмінь і навичок різних видів читання на матеріалі соціально-культурних текстів для самостійного читання. Повторення і розширення тематики I-III курсів.</p>	6	5
	Підготовка до залікової контрольної роботи.		5
Загалом:		30	30

Консультації:

Викладач: Кантаржи Наталія Іванівна.

Дні тижня: вівторок (14.30-15.30), п'ятниця (15.00-16.00).

Аудиторія 611 (НЛК №2).

4 рік навчання (8 семестр):

2.2 Практичні модулі

Код	Назва модуля та тем	Кількість годин	
		аудиторні	СРС
ЗМ-П2	<p>Тема - 2. Смыслові відношення:</p> <p><u>а) характеристика авторського викладення інформації:</u> автор говорить, аналізує, розкриває сутність (протиріччя), описує, формулює, висуває (гіпотезу), висловлює припущення, ставить питання, зупиняється, торкається, підкреслює, приділяє увагу, стверджує, доводить. Автор вважає, тримається точки зору, порівнює, протиставляє. Автор згоден, заперечує, спростовує, критикує, наводить (аргументи, докази). Автор посилається, спирається, ілюструє, аргументує, наводить приклади, має на увазі, пояснює, бачить причину в тому, що.</p> <p>Науково-професійна сфера. Удосконалення вмінь і навичок монологічного і діалогічного висловлювання на професійні теми (на матеріалі курсової або бакалаврської роботи студента).</p>	6	3

	<p><u>б) оцінка інформації, що наведена автором: головна цінність роботи полягає в, достоїнством (недоліком роботи) є, заслуга автора полягає в... .</u></p> <p><i>Стаття має велике (теоретичне, практичне значення).</i></p> <p><i>Не можна (не) погодитись; викликає заперечення; (не зовсім) зрозуміло; дійсно; безперечно; як відомо; загально відомо; безсумнівно; ймовірно; здається; напевно; можливо; очевидно; сумнівно.</i></p> <p>Офіційно-ділова сфера (читання). Знайомство з мовними засобами, характерними для ділових паперів (банківські документи, митний та паспортний контроль тощо).</p>	6	3
	<p>Тема – 3. Способи включення в речення прикладок та інших уточнюючих конструкцій; спосіб поширення уточнюючих конструкцій та засоби їх виділення з-поміж однорідних членів речення.</p> <p>Науково-професійна сфера. Формування вмінь і навичок усного мовлення (усна передача текстової інформації за допомогою синтаксичних і семантичних засобів зв'язку, навчання написання індикативного реферату).</p>	6	3
	<p>Тема - 4. Композиційні засоби зв'язку: <i>по-перше, по-друге, спочатку, наприкінці, так, таким чином, між іншим, до речі, у цілому, інакше кажучи, у зв'язку з цим, з цього випливає, можна зробити висновки, підсумовуючи.</i></p> <p>Суспільно-політична сфера. Розширення активного і потенційного словника студентів у суспільно-політичній сфері. Формування вмінь і навичок монологічного висловлювання, діалогічного мовлення на актуальну тему.</p>	6	3
	<p>Тема – 5. Офіційно-ділова сфера (писемне мовлення). Формування вмінь і навичок писемного мовлення (заповнення бланків ділових паперів).</p>	3	1
	<p>Підготовка до іспиту.</p>		20
Загалом:		27	33

Консультації:

Викладач: Кантаржи Наталія Іванівна.

Дні тижня: вівторок (14.30-15.30), середа (15.00-16.00).

Аудиторія 611 (НЛК №2)

2.3 Самостійна робота студента та контрольні заходи

Код модуля	Завдання на СРС та контрольні заходи	Кількість годин	Строк проведення
ЗМ-П1	<p style="text-align: center;">4 курс (7 семестр)</p> <p>Підготовка до практичних занять</p> <ul style="list-style-type: none"> • Назва контрольного заходу (обов'язковий): - <i>Модульна тестова контрольна робота (МКР)</i> • Назва контрольного заходу: - <i>Усне опитування; тестування.</i> 	<p>5</p> <p>20</p>	<p>7 семестр, 14 тиждень 1-14 тиждень</p>
	Підготовка до залікової контрольної роботи.	5	15 тиждень
Разом:		30	

4 курс (8 семестр)			
ЗМ-П2	Підготовка до практичних занять		
	<ul style="list-style-type: none"> • Назва контрольного заходу (обов'язковий): - <i>Модульна тестова контрольна робота (МКР)</i> • Назва контрольного заходу: - <i>Усне опитування; тестування.</i> 	3	8 семестр, 8 тиждень
	Підготовка до іспиту	10	1-9 тиждень
		20	заліково- екзаменацій на сесія
	Разом:	33	

1. Методика проведення та оцінювання контрольного заходу для ЗМ-П1.

Методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда.

Оцінювання усного контролю: за кожну усну відповідь, з будь-якого методу усного контролю, на практичному занятті студент отримає 1 бал, загалом - **65 балів**.

Методи письмового контролю: письмовий тестовий контроль (ТР), підсумковий модульний тестовий контроль (МКР).

Оцінювання письмового контролю:

- один письмовий тестовий контроль (ТР) складається з 3-х тестових запитань закритого типу з однієї певної теми, одна правильна відповідь на запитання оцінюється в 1 бал, **загалом: 3бали*5 ТР = 15 балів**;

- модульний тестовий контроль (МКР), складається з 20 запитань закритого типу, одна правильна відповідь оцінюється в 1 бал, **загалом - 20 балів**.

Модуль включає бали за поточну роботу на практичному занятті (опитування за темою, виконання різного типу вправ та тестових завдань).

Підсумковий модульний контроль здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу ЗМ-П1.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом на практичному занятті, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- своєчасність виконання практичних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання практичних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності.

2. Методика проведення та оцінювання підсумкового заходу для ЗМ-П1 з дисципліни «Українська мова як іноземна».

Формою підсумкового семестрового контролюючого заходу з обов'язкової навчальної дисципліни «Українська мова як іноземна» є **залік**.

Залікова контрольна робота проводиться на останньому занятті з дисципліни і складається з тестових завдань закритого типу, які потребують від студента вибору правильних відповідей з чотирьох запропонованих у запитанні. Тестові питання

формується по всьому переліку сформованих у навчальній дисципліні знань (в першу чергу базової компоненти), а їх загальна кількість складає 20 завдань. Повна правильна відповідь на 1 тестове завдання оцінюється у **5 балів**. Оцінка успішності виконання студентом цього заходу здійснюється у формі кількісної оцінки (бал успішності) та максимально складає **100 балів**. Перехід від кількісної оцінки до якісної оцінки здійснюється за 4-х бальною системою відповідно до наступної шкали - **за правильну відповідь: на 18-20 тестів, це 90-100 балів (90-100%) – «відмінно»; на 15-17 тестів, це 75-85 балів (74-89%) – «добре»; на 12-14 тестів, це 70-60 балів (60-73%) – «задовільно»; на менш ніж 12 тестів, це менше 60 балів (<60%) – «незадовільно».**

Студент вважається допущеним до підсумкового семестрового контролю, якщо він виконав усі передбачені обов'язкові види контролюючих заходів з дисципліни, тобто: виконав підсумкову модульну контрольну роботу з практичної частини занять (ЗМ-П). Умова допуску до виконання Залікової контрольної роботи дисципліни є сума не менше **10 балів** за виконання обов'язкового контрольного заходу (МКР).

3. Методика проведення та оцінювання контрольного заходу для ЗМ-П2.

Методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда.

Оцінювання усного контролю: за кожну усну відповідь, з будь-якого методу усного контролю, на практичному занятті студент отримує 1 бал, загалом - **65 балів**.

Методи письмового контролю: письмовий тестовий контроль (ТР), підсумковий модульний тестовий контроль (МКР).

Оцінювання письмового контролю:

- один письмовий тестовий контроль (ТР) складається з 3-х тестових запитань закритого типу з однієї певної теми, одна правильна відповідь на запитання оцінюється в 1 бал, **загалом: 3бали*5 ТР = 15 балів;**

- модульний тестовий контроль (МКР), складається з 20 запитань закритого типу, одна правильна відповідь оцінюється в 1 бал, **загалом - 20 балів;**

Модуль включає бали за поточну роботу на практичному занятті (опитування за темою, виконання різного типу вправ та тестових завдань).

Підсумковий модульний контроль здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу ЗМ-П2.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом на практичному занятті, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- своєчасність виконання практичних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання практичних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності.

4. Методика проведення та оцінювання підсумкового заходу для ЗМ-П2 з дисципліни «Українська мова як іноземна».

Формою підсумкового семестрового контролюючого заходу з обов'язкової навчальної дисципліни «Українська мова як іноземна» є **Іспит**.

Підсумковий контроль (іспит) з дисципліни проводиться в період заліково-екзаменаційної сесії і складається з тестових завдань закритого типу, які потребують від студента вибору правильних відповідей з чотирьох запропонованих у запитанні. Тестові питання формуються по всьому переліку сформованих у навчальній дисципліні знань (в першу чергу базової компоненти), а їх загальна кількість складає 20 завдань. Повна правильна відповідь на 1 тестове завдання оцінюється у **5 балів**. Оцінка успішності виконання студентом цього заходу здійснюється у формі кількісної оцінки (бал успішності) та максимально складає **100 балів**. Перехід від кількісної оцінки до якісної оцінки здійснюється за 4-х бальною системою відповідно до наступної шкали - за **правильну відповідь: на 18-20 тестів**, це 90-100 балів (90-100%) – «**відмінно**»; **на 15-17 тестів**, це 75-85 балів (74-89%) – «**добре**»; **на 12-14 тестів**, це 70-60 балів (60-73%) – «**задовільно**»; **на менш ніж 12 тестів**, це менше 60 балів (<60%) – «**незадовільно**».

Студент вважається допущеним до підсумкового семестрового контролю - **Іспит**, якщо він виконав завдання обов'язкового контрольного заходу (МКР) з дисципліни і набрав не менше **10 балів**.

Загальна кількісна оцінка є усередненою між кількісною оцінкою поточних контролюючих заходів та кількісною оцінкою семестрового контролюючого заходу.

Якщо студент за підсумками іспиту отримав загальну кількісну оцінку більше 50 балів від максимально можливої на екзамені, то він має якісну оцінку успішності.

Якщо студент за підсумками іспиту отримав загальну кількісну оцінку (бал успішності) менше 50 балів від максимально можливої на екзамені, то незалежно від набраної студентом загальної кількісної оцінки він не отримує якісної оцінки.

Студенти, які отримали загальну кількісну оцінку з дисципліни менше 60 балів від максимально можливої, мають право на повторний письмовий іспит після закінчення екзаменаційної сесії за процедурою, визначеній в ОДЕКУ.

3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

3.1 Модуль ЗМ-П1: «Засоби оформлення реферату. Компоненти змісту і структури тексту: тема статті та її загальна характеристика.»

3.1.1 Повчання.

Основне завдання практичного модуля – засвоїти вміння і навички: реферативного і проглядово-реферативного читання наукового тексту; усного і письмового реферування двох і більше наукових текстів за спеціальністю студентів з узагальненням авторської інформації, зіставленням і протиставленням інформації різних авторів; монологічного і діалогічного висловлювання на професійні теми (на матеріалі бакалаврської роботи студента). Розширення активного і потенційного словника студентів в офіційно-діловій та у суспільно-політичній сфері.

Під час підготовки до практичних занять вслід звернути увагу на зв'язок мови й мислення, суспільний характер мови. Це навчить: логічно і послідовно подавати стислу інформацію з того чи іншого питання; користуватися українською літературною мовою у діалозі, бесіді, монологу; говорити, слухати, формулювати

запитання, сприймати співрозмовника; користуватися термінологічними словниками та словниками іншомовних слів, використовувати терміни і фразеологічні одиниці у професійному мовленні; прочитати текст, виділити основну інформацію і передати її із заданим рівнем компресії (особливий вид переказу, який передбачає передання зі сприйнятого тексту основного (суттєвого), використовуючи мовні засоби; розуміти прочитаний текст на професійні теми студента, повно передати його зміст, взяти участь у діалозі-бесіді з коментарями; переказувати зміст логічно, адекватно на теми актуальних економічних, політичних, культурних подій; грамотно писати й оформлювати документи (бланки ділових паперів: банківські документи, митний контроль тощо).

3.2 Модуль ЗМ-П2: «Засоби оформлення реферату. Компоненти змісту і структури тексту: тема статті та її загальна характеристика.»

3.1.1 Повчання.

Основне завдання практичного модуля – засвоїти вміння і навички: реферативного і проглядово-реферативного читання наукового тексту; усного і письмового реферування двох і більше наукових текстів за спеціальністю студентів з узагальненням авторської інформації, зіставленням і протиставленням інформації різних авторів; монологічного і діалогічного висловлювання на професійні теми (на матеріалі бакалаврської роботи студента). Розширення активного і потенційного словника студентів в офіційно-діловій та у суспільно-політичній сфері.

Під час підготовки до практичних занять вам слід звернути увагу на зв'язок мови й мислення, суспільний характер мови. Це навчить: логічно і послідовно подавати стисло інформацію з того чи іншого питання; користуватися українською літературною мовою у діалозі, бесіді, монологу; говорити, слухати, формулювати запитання, сприймати співрозмовника; користуватися термінологічними словниками та словниками іншомовних слів, використовувати терміни і фразеологічні одиниці у професійному мовленні; прочитати текст, виділити основну інформацію і передати її із заданим рівнем компресії (особливий вид переказу, який передбачає передання зі сприйнятого тексту основного (суттєвого), використовуючи мовні засоби; розуміти прочитаний текст на професійні теми студента, повно передати його зміст, взяти участь у діалозі-бесіді з коментарями; переказувати зміст логічно, адекватно на теми актуальних економічних, політичних, культурних подій; грамотно писати й оформлювати документи (бланки ділових паперів: банківські документи, митний контроль тощо).

Вивчаючи теми студент повинен засвоїти: як будувати розгорнутий монолог з фахової проблематики; як застосовувати основні закони риторики під час професійного спілкування. Навчитися логічно, правильно, точно, етично й емоційно виражати думку відповідно до змісту, умов комунікації й адресата, прагнучи при цьому виробити індивідуальний стиль.

4. ПИТАННЯ ДО ЗАХОДІВ ПОТОЧНОГО, ПІДСУМКОВОГО ТА СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

4.1 Тестові завдання до тестування у модулі ЗМ-П1.

1. Державна мова — мова професійного спілкування. [3, С. 7-8]
2. Комунікативне призначення мови в професійній сфері. [3, С. 14-15]
3. Поняття національної та літературної мови. [3, С. 8-10]
4. Найістотніші ознаки літературної мови. [3, С. 10-11]
5. Мова і культура мовлення в житті професійного комунікатора. [3, С. 12-14, 20-23]
6. Парадигма мовних формул. Вибір мовних одиниць у мовленні. [3, С.28-30]
7. Функціональні стилі української мови та сфера їх застосування. [3, С. 32-38]
8. Основні ознаки функціональних стилів. [3, С. 38-40]
9. Професійна сфера як інтеграція офіційно-ділового, наукового і розмовного стилів. [3, С. 32-40]
10. Текст як форма реалізації професійної діяльності. [3, С. 32-40]
11. Спілкування і комунікація. Функції спілкування. [3, С. 40-41]
12. Види, типи і форми професійного спілкування. [3, С. 41-42]
13. Основні закони спілкування. [3, С. 43-44]
14. Невербальні компоненти спілкування. [3, С. 44-47]
15. Слухання і його роль у комунікації. [3, С. 47-48]
16. Публічний виступ як важливий засіб комунікації переконання. [3, С. 52-59]
17. Види публічного мовлення. [3, С. 59-62]
18. Мистецтво аргументації. Мовні засоби переконування. [3, С. 52-62]
19. Комунікативні вимоги до мовної поведінки під час публічного виступу. [3, С. 52-58]
20. Техніка і тактика аргументування. [3, С. 58-60]
21. Психологічні прийоми впливу на партнера. [3, С. 60-62]
22. Наукова комунікація як складова фахової діяльності. [3, С. 150-152]
23. Українська термінологія в професійному спілкуванні. [3, С. 141-143]
24. Історія і сучасні проблеми української термінології. [3, С. 141-144]
25. Термін та його ознаки. [3, С. 144-145]
26. Термінологія обраного фаху. [3, С. 141-145]
27. Кодифікація і стандартизація термінів. [3, С. 145-148]
28. Особливості наукового тексту і професійного наукового викладу думки. [3, С. 150-151]
29. Жанри наукових досліджень. [3, С. 151-152]
30. Оформлювання результатів наукової діяльності. [3, С. 152]
31. План, тези, конспект як важливий засіб організації розумової праці. [3, С.152-155]
32. Анотування і реферування наукових текстів. [3, С. 157-160]
33. Основні правила бібліографічного опису. [3, С. 155-156]
34. Оформлювання покликань. [3, С. 156-157]
35. Реферат як жанр академічного письма. [3, С. 157-159]
36. Складові реферату. [3, С. 159-160]
37. Стаття як самостійний науковий твір. [3, С. 160-162]
38. Вимоги до наукової статті. [3, С. 160-162]
38. Основні вимоги до виконання та оформлювання курсової. [3, С. 162-171]
39. Суть і види перекладу. Переклад термінів. [3, С. 173-176]
40. Особливості редагування наукових текстів. [3, С. 176-177]

4.2 Тестові завдання до тестування у модулі ЗМ-П2.

1. Науковий і офіційно-діловий стиль. [3, С. 33-35]
2. Науковий етикет. [3, С. 149-152]
3. Стандартні етикетні ситуації. [3, С. 24-28]
4. Вибір мовних одиниць у мовленні. [3, С.28-30]
5. Уміння ставити запитання, уміння слухати. [3, С. 59-64]
6. Ведення та результати дискусії. [3, С. 72-75]
7. «Ефект переконання». [3, С. 74-76]
8. Науковий стиль і його засоби у професійному спілкуванні. [3, С. 149-151]
9. Виклад наукової думки. [3, С. 150-151]
10. Жанри наукових досліджень. [3, С. 151-152]
11. Послідовність оформлювання результатів наукової діяльності. [3, С. 152]
12. Структура та види плану. [3, С.152-153]
13. Конспект як важливий засіб організації розумової праці. [3, С.154-155]
14. Правила конспектування. [3, С.154-155]
15. Тези є одним із найстійкіших жанрів. [3, С.152-153]
16. Тези, що висвітлюють результати дослідження. [3, С.153]
17. Анотування наукових текстів. [3, С. 157-159]
18. Реферування наукових текстів. [3, С. 159-160]
19. Основні правила оформлювання покликань. [3, С. 155-156]
20. Основні правила оформлювання використаних джерел. [3, С. 156-157]
21. Правила оформлювання цитат в науковому тексті. [3, С. 155-157]
22. Основні вимоги до виконання та оформлювання бакалаврської робіт. [3, С. 162-170]
23. Рецензія. [3, С. 169-171]
24. Відгук. [3, С. 169-171]
25. Редагування наукових текстів. [3, С. 176-177]
26. Науковий етикет. [3, С. 149-152]
27. Терміни за обраною спеціальністю. [3, С. 141-145]
28. Кодифікація у термінологічних словниках. [3, С. 145-148]
29. Професіоналізми і номенклатурні назви. [3, С. 148-149]
30. Алгоритм укладання термінологічного стандарту. [3, С. 148-149]
31. Усне мовлення. [4, С. 53-54]
32. Писемне мовлення. [4, С. 65-67]
33. Правопис слів іншомовних походження. [4, С. 74-76]
34. Використання термінів у діловому мовленні. [4, С. 81-83]
35. Професійна лексика. [4, С. 123-124]
36. Правопис складних іменників. Вибір слова. [4, С. 128-131]
37. Правопис складних прикметників. Вибір слова. [4, С. 153-156]
38. Словосполучення дієслівного сполучення. [4, С. 164-167]
39. Дієприкметник. Вибір слова. [4, С. 180-183]
40. Правопис прислівників. [4, С. 192-194]
41. Числівники у діловому та науковому стилях. [4, С. 195-201]
42. Деякі особливості використання займенників у текстах. [4, С. 206-218]

43. Правопис часток і сполучників у текстах. [4, С. 223-233]
44. Розділові знаки в складних реченнях. [4, С. 247-251]
45. Дужки у ділових і наукових текстах. [4, С. 251-252]
46. Безсполучникове складне речення. [4, С. 256-259]
47. Ділові банківські папери. [4, С. 271-275]
48. Банківська термінологія. [4, С. 275-285]
49. Складні випадки використання великої літери. [4, С. 276-277]

4.3 Практичні завдання до модульної контрольної роботи модуля ЗМ-П1, ЗП-2.

Завдання 1. *Прочитайте повчання щодо підготовки і оформлення реферату.*

Термін *реферат* використовується для назви:

1. Стислого усного або письмового викладу наукової праці, результатів наукового дослідження, змісту книги;
2. Доповіді на будь-яку тему, написаної, зробленої на основі критичного огляду літературних та інших джерел.

Реферат готується за одним або кількома джерелами. У ньому автор подає чужі і власні думки. У рефераті потрібно не тільки викласти все найголовніше з обраної теми, а й дати власну оцінку і зробити висновки.

Етапи підготовки до написання реферату:

1. Чітке визначення теми і основної думки.
2. Опрацювання літератури, укладання бібліографії.
3. Складання плану.

Вимоги до написання реферату:

1. Титульна сторінка (назва міністерства, назва навчального закладу, заголовок (тема реферату), прізвище, ім'я, по батькові автора і керівника роботи, місто, рік написання).
2. Реферат пишуть своїми словами. Цитати вводять у текст за необхідністю, при цьому слід обов'язково робити посилання на автора.
3. Оптимальний обсяг реферату – 10-12 друкованих сторінок.
4. Список використаної літератури обов'язково подають наприкінці реферату в алфавітному порядку чи у порядку посилання в тексті.

Завдання 2. *Прочитайте та запишіть словосполучення, які використовуються при визначенні теми статті науково-професійної сфери:*

Стаття має назву ...

Стаття присвячена темі (проблемі) ...

Стаття є узагальненням (описом, оглядом, аналізом) ...

У статті йдеться про ...

У статті дається оцінка (аналіз, опис, узагальнення) ...

У статті наведена точка зору автора на ...

Завдання 3. *Прочитайте текст (уривок статті). Де потрібно розкриваючи дужки у виділених слів, замість крапок вставити правильну літеру або знак. Значення незнайомих слів уточніть за словником.*

1. Розрізняють два основні(і,их) методи(а,и) створення(н,нн)я графічних зображень(н,нн).. растровий(і,й) векторний. 2. Растрове зображення(н,нн)я складається(з,із,зі) точок пікселів(ей,ів) відповідних кольорів(і,й) нагадує аркуш паперу(а,у) (у,в) клітинку на якому кожна клітинка зафарбована(н,нн)а певним кольором(о,ь,о)ром. 3. Кожний растровий малюнок(складає, складається) з певної кількості точок на одній горизонталі та одній вертикалі, які характеризують розмір малюнка(а,у). 4. Наприклад, для операційної системи Windows типові розміри екрану(а,у) дисплея(я,ю) в пікселях можуть становити 640x480, 1024x768, 1280x1024. 5. Чим велика кількість пікселів міститься на екрані за одних і тих самих геометричних розмірів малюнка(а,у), тим висока якість відтворення малюнка(а,у). 6. Растрова графіка дає можливість одержати високу якість зображення, тому за її допомогою можна ефективно відтворювати реальні образи. 7. Растрові зображення(використовуються, використовують) для запису(а,у) фотографій, художніх репродукцій тощо. 8. Недолік растрової графіки – великі за обсягом файли для зберігання растрових зображень і зменшення якості зображення при збільшенні або зменшенні його розміру(а,у). 9. Векторні малюнки(будуються, будують) за допомогою математичного опису(а,у) простих об'єктів — ліній, кіл, з яких створюються складні. 10. Такі прості об'єкти(називають, називаються) графічними примітивами. 11. Перевагою векторної графіки являється те, що файли, у яких зберігаються векторні зображення, в 101 000 разів малі за обсягом, ніж файли, у яких зберігаються аналогічні растрові зображення. 12. У векторній графіці повністю використовують усі переваги роздільної здатності того конкретного пристрою(я,ю), на який виводиться малюнок. 13. При відтворенні(н,нн)і векторного зображення(н,нн)я пристроєм виведе(н,нн)я отримують.. вказівки намалювати об'єкт заданого(н,нн)ого розміру(а,у) використовуючи(і,ї) відповідну роздільну здатність..т.. пристрою(я,ю).

Завдання 4. *Доберіть і запишіть заголовок до тексту. Поділіть текст на частини. Поставте запитання до кожної частини і сформулюйте короткі відповіді.*

Завдання 5. *Складіть і запишіть стислий варіант статті, використовуючи словосполучення, наведені у Завданні 2.*

Завдання 6. *Прочитайте текст у виділених слів знімаючи риску, вибираючи потрібний варіант із дужок, уставляючи потрібні літери й пропущені розділові знаки. Вишийте з тексту підкреслені іменники, вибираючи потрібний варіант закінчення (-а/-я або -у/-ю). Свій вибір обґрунтуйте письмово.*

1. Текст у цілому можна опрацьовувати за допомогою спеціального програмного засобу(а,у) — текстового редактора(а,у). 2. Розрізняють.. три групи(п,пп.)и програми(м,мм) підготовки(і,й) опрацьовування(н,нн)я текстових документів текстові редактори текстові процесори та видавничі(і,и) системи. 3. Текстовими редакторами(називають, називаються) програми, призначені для створення та опрацьовання різноманітних текстів. 4. (При використанні, під час використання) простих текстових редакторів тексти за допомогою комп'ютера подають у форматі текстових файлів із розширенням txt, які складаються тільки із символів, що належать до таблиці

кодування. 5. Текст у файлах текстового формату (а,у) подається рядками. 6. Кожен рядок закінчується кодом кінця рядка (а,у). 7. Прикладом простих текстових редакторів (а,у) є програма „Блокнот” із „Стандартних програм” операційної системи Windows. 8. Використовуючи потужніші текстові редактори, може змінюватися зовнішній вигляд тексту (а,у). 9. Зокрема формувати символи, абзаци, сторінки, розділи, а також додавати до тексту (а,у) інші об'єкти: малюнки, 23 діаграми, таблиці тощо. 10. Одним із таких процесорів є Microsoft Word, який часто називають коротко Word. 11. Файли, створені у Microsoft Word, найчастіше мають розширення doc. 12. Крім того, Word підтримує формат rtf, який використовується для імпорту (а,у) та експорту (а,у) документів, тому цей формат часто використовують для передавання тексту (а,у) з однієї програми в іншу. 13. Текст що опрацюється за допомогою текстового процесора (а,у), зберігається (у,в) оперативній пам'яті але відображається на екрані (у,в) робочому полі вікна. 14. Його можна уявити як поділений на сторінки рулон паперу (а,у) довжина (і,й) ширина якого здебільшого не/дають.. можливіс..т.. повніс..тю спостерігати текст на екрані монітору (а,у). 15. Таким чином робоче поле програми (м,мм)и текстового процесора (а,у) можна (у,в)важати своєрідним «вікном» через яке користувач переглядає текст.

Завдання 7. *Випишіть з тексту числівники, зверніть увагу на їх узгодження з іменниками і правильну форму позначення кількості.*

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ: близько

більше } + родовий відмінок
менше

більше ніж

менше ніж } + називний відмінок

понад + знахідний відмінок

УКРАЇНА

Україна є однією з найбільших європейських держав. Її площа становить майже 604 тисячі квадратних кілометрів. Україна межує з багатьма європейськими країнами: на заході – з Польщею, Словаччиною, Угорщиною; на південному заході – з Молдовою та Румунією, на півночі – з Білоруссю та Росією; на сході – з Росією. На півдні кордон України з Туреччиною проходить Чорним морем.

Україна – унітарна держава. Переважна більшість населення – українці, але поряд з ними живуть росіяни, білоруси, поляки, євреї, угорці. Значна частина населення мешкає у містах, яких в Україні 475. Найбільшим містом України є Київ (столиця держави), Харків, Одеса, Дніпро, Львів та ін.

Україна багата лісами, степами й річками. На півдні є моря – велике Чорне та невелике Азовське. Вони мають важливе значення для економіки Української держави. Найважливіші порти – Одеса на Чорному та Маріуполь на Азовському морі.

Клімат України – м'який. Зими часто бувають не дуже холодними, а влітку немає великої спеки. Україна відома всьому світу багатими родючими землями. Через це сільське господарство завжди було основною галуззю її економіки. Українці

збирають багаті врожаї хліба, овочів та фруктів. Українська земля має різні корисні копалини: вугілля, залізну руду, нафту, марганець та ін. Це сприяє розвитку промисловості держави. Україна те тільки сільськогосподарська, а й розвинута індустріальна держава. В Україні є підприємства машинобудівної, хімічної, легкої та харчової промисловості. Українські заводи випускають автомобілі й літаки, автобуси і тепловози, телевізори й холодильники, пароплави й комп'ютери.

В Україні працюють над різноманітними науковими проблемами тисячі вчених та науковців. Їхніми дослідженнями керує Академія наук України. В Україні більше 200 (двохсот) вищих навчальних закладів, де навчаються десятки тисяч студентів.

Столиця України – місто Київ. Давньоруський літопис розповідає, що Київ заснували три брати Кий, Щек, Хорив та їхня сестра Либідь. Вони збудували невелике містина високому правому березі Дніпра і назвали його на честь старшого брата. І зараз є у Києві гора Щекавиця і вулиця Щекавицька – на честь Щека, гора Хоривиця і вулиця Хорива – на честь Хорива. А маленька київська річка називається Либідь – на честь сестри Либеді.

У IX столітті утворилися держава – Київська Русь, столицею якої став Київ. Це сприяло подальшому розвитку міста, зростанню його могутності і авторитету в Європі. X-XI сторіччя – це час розвитку Русі та її столиці. За часів правління київського князя Володимира було прийнято Християнство і збудовані великі нові палаци, гарні церкви. Це було «місто Володимира». А князь Ярослав Мудрий спорудив Софійський собор, Золоті ворота, Печерську лавру. Це було «місто Ярослава». В XI столітті неподалік від Софійського собору побудували чудовий Михайлівський Золотоверхий собор. Адже саме архангел Михаїл вважається покровителем Києва.

Там, де колись було «місто Володимира», починається Андріївський узвіз. Це одне з найзаповітніших місць Києва. Щороку наприкінці травня кияни і гості міста збираються на Андріївському узвозі, який за останній час дуже змінився. Тут відновили давні пам'ятки архітектури, відкрили мистецькі галереї, художні виставки. У цей день тут можна зустріти молодих і відомих художників, які демонструють свої картини, гончарні іроби, вишиванки та інші українські сувеніри. З 1982 року почали святкувати День Києва.

Завдання 8. *Складіть називний план до тексту «Україна».*

Завдання 9. *Перекажіть зміст тексту «Україна» за планом.*

Завдання 10. *Користуючись складеним планом, розкажіть про свою країну, її історію та сучасність.*

Завдання 11. *Прочитайте та запишіть словосполучення, які використовуються при визначенні проблеми статті суспільно-політичної сфери:*

Автор торкається наступних проблем (висвітлює наступні проблеми) ...

Автор зупиняється на наступних питаннях (фактах) ...

Автор спирається (посилається, аргументує, пояснює) ...

У статті наведена точка зору на ...

Сутність проблеми полягає в ...

Завдання 12. Прочитайте статтю. Значення незнайомих слів уточніть за словником.

ІНФОРМАЦІЙНА ЕКОЛОГІЯ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Сучасний світ все більше змінюється під впливом різних соціальних, економічних, екологічних та інших факторів. Одним із таких факторів є інтегральне збільшення інформаційних потоків різної природи та інтенсивності, що впливають на всі компоненти навколишнього середовища, та суттєво змінюють усі ланки існування та життєдіяльності сучасного суспільства.

Інформація за своєю природою має універсальний характер і всеохоплюючу спроможність, отже і наслідки її проникнення в усі сфери діяльності будуть носити комплексний характер. Це свідчить про необхідність регулювання та нормування інформаційних впливів, а також розробки заходів щодо контролю якісних та кількісних характеристик інформаційних потоків. Однією за галузей сучасного знання, тобто науковою дисципліною, спроможною вирішити ці завдання, є *інформаційна екологія*. *Інформаційна екологія* – наука, що вивчає закономірності впливу інформації на формування та функціонування людини, людських спільнот і людства в цілому, на здоров'я як показник психічного, фізичного і соціального благополуччя, а також розробляє заходи по оздоровленню навколишнього інформаційного середовища.

Основними завданнями інформаційної екології є: системний аналіз інформаційної взаємодії між усіма компонентами буття з метою формування моделі «інформаційно-екологічної системи»; розробка механізмів регулювання інформаційної взаємодії в соціумі; дослідження інформації як інструменту масового впливу; розробка рекомендацій по адекватній інформаційній підтримці освіти в контексті її модернізації; уточнення ролі інформаційних факторів в процесі соціалізації особистості; вдосконалення термінологічного апарату інформаційної екології та ін.

Отже, можна сміливо стверджувати, що інформаційна екологія покликана вирішувати глобальні проблеми сьогодення, викликані, в першу чергу, збільшенням інформаційного навантаження не тільки на суспільство, але й на оточуючий світ, що, в свою чергу, негативно впливає на стан навколишнього середовища та здоров'я людини.

Завдання 13. Поділіть текст статті на частини. Поставте запитання до кожної частини і сформулюйте короткі відповіді.

Завдання 14. Складіть і запишіть стислий варіант статті, використовуючи словосполучення, наведені у **Завданні 11**.

Завдання 15. Прочитайте та запишіть словосполучення, які використовуються при визначенні структури статті, її композиції, складових частин, ілюстративного матеріалу:

Стаття поділяється на ...
Стаття складається з ...
Стаття починається з ...
Стаття закінчується (чим) ...
Автор робить висновок ...
Автор наводить приклад (цитату, факти, відомості) ...
Автор посилається на ...
Автор ілюструє свою думку (судження, ствердження) ...
У статті наводиться (дається) ...
Автор робить висновок (стверджує) ...

Завдання 16. Прочитайте текст.

Інформатика

1. Сучасні ПК відкритої архітектури (побудовані, побудовано) за модульним принципом. 2. Можн(а,о) виділити три основн(і,их) модул(і,я) пристрої (в,вв)еде(н,нн)я інформації пристрої виведе(н,нн)я інформації системний блок. 3. На сучасних комп'ютерах стандартними пристроями введення інформації є клавіатура та маніпулятор позиціонування курсор(а,у) (миша), на портативних комп'ютерах (ноутбуках) замість миші використовують трекбол або сенсорну панель. 4. Стандартним пристроєм виводу інформації являється монітор. 5. На сьогодні широко (використовуються, використовують) монітори з електронно-променевою трубкою; на деяких комп'ютерах використовують монітори з рідких кристалів. 6. Основним пристроєм обробки інформації є центральний процесор комп'ютер(а,у). 7. Швидкість операцій обчислення залежить від тактової частоти процесор(а,у). 8. Тактову частоту вимірюють у мегагерцах. 9. В усіх комп'ютерах є також оперативна пам'ять – пристрій для нетривалого зберігання інформації. 10. Чим великий розмір пам'яті має комп'ютер, тим велика його потужність. 11. Пам'ять (вимірюється, вимірюють) в одиницях зберігання інформації – мегабайтах. 12. Інформація в оперативній пам'яті зберігається тільки безпосередньо під час роботи комп'ютер(а,у), після вимкнення живлення ця інформація зникає. 13. 20 Проце(с,сс)ор пам.ят.. та де/які інші пристрої об..єднуют..ся (у,в) компот(и,е)рі за допомогою с(и,е)стемної або мат(и,е)ринс..кої плати. 14. Різні мат(и,е)ринські плати (розраховані, розраховано) на різні типи центральних проце(с,сс)орів, (в залежності від, залежно від) цього кажуть про архітектуру мат(и,е)ринської плати. 15. Подання зображення на монітор відбувається за допомогою особливої плати – відео/карти. 16. Можливос..ті різних відео/карт (не)однакові вони залежат.. від обсяг(а,у) пам.яті на відео/карті чіпсет(а,у) а також інтер/фейс(а,у) засоб(а,у) підключе(н,нн)я відео/карти до с(и,е)стемної плати. 17. (У,в)сі сучасні відео/карти мают.. інтер/фейс AGP карти з інтер/фейсом PCI застарілі сучасні комп.ютери ними (не/обладнуют..ся, не/обладнуют..).

Завдання до тексту

1. Визначте підстиль наукового стилю й письмово обґрунтуйте свій вибір.
  - А. Власне науковий.
  - Б. Науково-навчальний.

- В. Науково-популярний.
Г. Професійно-виробничий.
- Доберіть і запишіть заголовок до тексту.
  - Визначте, до якого типу мовлення належить науковий текст (науковий опис, наукова розповідь, науковий роздум).
    - Науковий опис.
    - Наукова розповідь.
    - Науковий роздум.
    - Текст поєднує кілька типів мовлення.
  - Виберіть і запишіть відповідні варіанти слів із дужок у 1, 5, 11, 14, 17- у реченнях.
  - Знайдіть лексичну помилку в 4-му реченні й запишіть зредагований варіант речення.
  - До виділеного терміна з 14-го речення запишіть синонім.
  - Випишіть ужиті в тексті терміни-синоніми.
  - Випишіть три приклади трикомпонентних термінів-словосполучень. Визначте, якими частинами мови вони виражені.
  - Трансформуйте 13-те речення так, щоб порядок слів був зворотним.
  - Від підкреслених слів (прикметників і прислівників) утворіть ступені порівняння: а) в 5-му реченні – складену форму найвищого ступеня порівняння; б) в 10-му реченні – просту форму вищого ступеня порівняння. Запишіть відновлені речення.
  - Поставте наголос у виділеному слові в словосполученні подання зображення на монітор.
  - Запишіть 2, 12, 16-17-те речення тексту, знімаючи ризик, вибираючи потрібний варіант із дужок, уставляючи потрібні літери й пропущені розділові знаки.
  - Випишіть з тексту виділені курсивом іменники, вибираючи потрібний варіант закінчення (-а/-я або -у/-ю). Свій вибір обґрунтуйте письмово.
  - Зробіть бібліографічний опис джерела, звідки взято текст, використовуючи подані елементи бібліографії (Енциклопедія „Комп’ютер на щодень”. Автор О.П. Павлов. Київське видавництво „Довіра”. 2009. 145 сторінок).

Завдання 17. *Прочитайте текст «Звичай і традиції українського народу». Визначте в ньому вступну та заключну частини.*

Завдання 18. *Випишіть та запам’ятайте визначення понять «звичай», «традиція», «обряд», «оберег».*

Завдання 19. *Визначте в тексті основну та ілюстративну інформацію.*

ЗВИЧАЇ І ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Людину робить сильною віра батьків, традиція роду, пам’ять поколінь. І, щоб відродити національну спадщину, нам слід повернути собі втрачені духовні якості, джерела народного буття, розповідати дітям історію народу, знайомити з традиціями

і звичаями, обрядами, котрі сягають у глибину століть. Саме вони є однією з найдавніших форм духовної культури народу.

Звичай – це правило поведінки людей, що склалося в процесі їхнього співжиття, ввійшло в звичку, побут і свідомість певної групи чи всього суспільства. Звичай з'явився разом з виникненням людського суспільства внаслідок повторювання однакових вчинків, які згодом набули загального значення, стали нормою.

Традиція (від лат. – передавання) – це елементи соціальної і культурної спадщини, які передаються наступним поколінням і зберігаються протягом тривалого часу в суспільстві в цілому, чи в окремих його групах. Проявляється у вигляді усталених, стереотипних норм поведінки, звичаїв, обрядів, суспільних ідей, морально-етичних елементів тощо. Традиція — це, власне, те, що передається у спадок майбутнім поколінням.

Обряд – це соціальне явище, що являє собою комплекс символічних, визначених традицією умовних дій, спрямованих на оформлення (обряження) певних подій у житті людей, держави, приурочених окремим етапам трудової діяльності, а також відзначення деяких пір року. Вони є складовою частиною традиційно-побутової культури народу й містять у собі елементи пісенного, хореографічного, драматичного, декоративно-ужиткового мистецтва. Обряди виникли ще в первісному суспільстві і характер їх зумовлювався трудовою діяльністю, побутовими суспільними умовами.

Національно-релігійні традиції будь-якого народу є важливим елементом національної культури. Кожна нація, кожен народ, навіть кожна соціальна група має свої звичаї, що виробилися протягом багатьох століть і освячені віками. Але звичаї – це не відокремлене явище в житті народу. Звичаї народу – це ті прикмети, по яких розпізнається народ не тільки в сучасному, а і в його історичному минулому. Звичаї – це ті неписані закони, якими керуються в найменших щоденних і найбільших всенародних справах. В усіх народів світу існує повір'я, що той хто забув звичаї своїх батьків, карається людьми і Богом. Він блукає по світі, як блудний син, і ніде не може знайти собі притулку та пристановища, бо він загублений для свого народу.

Наш великий поет Тарас Шевченко, звертаючись до України, як до матері, що вічно страждає питає :

*Чи ти рано до схід-сонця
Богу не молилась ?
Чи ти діточок непевних
Звичаю не вчила?*

Складний і тривалий шлях розвитку пройшли українські календарно-побутові звичаї та обряди. Таку назву вони отримали через зв'язок з календарними циклами (зимою, весною, літом, осінню), від яких безпосередньо залежав побут наших предків. Їх ще називають аграрними, тобто пов'язаними з певними видами господарських робіт (сівбою, плеканням посівів, збиранням врожаю). Найдавнішим у багатьох народів був місячний календар. І це цілком природно, адже рух Місяця дуже легко спостерігати навіть неозброєним оком. Люди зауважили, що повернення Місяця в небесному просторі в одну і ту ж точку відносно Сонця відбувається приблизно через 30 діб; це добре простежується за місячними фазами — різними формами видимої частини Місяця. Відлік часу за Сонцем послужив основою

сонячних календарів. Певний час обидві ці системи співіснували.

Для більшості населення ближчим був календар, в основу якого покладено вегетаційний період, тобто період активного життя рослинного світу. У наших умовах вегетаційний рік триває від останніх весняних приморозків до перших осінніх. З ним була пов'язана трудова діяльність переважної більшості людей, оскільки знання початку чи кінця хліборобських робіт мало практичне значення.

На обидві системи обліку часу, що взаємодіяли і взаємодоповнювали одна одну, істотно вплинула християнізація наших предків-язичників. З прийняттям християнства на Русі складається новий календар, упроваджуються нові святкові дати. Частково вони співпадали зі старими язичницькими святами, частково витісняли їх. Так складався сучасний народний календар з християнськими датами і обрядами, доповненими прадавними обрядовими елементами. Таке поєднання називають двоєвір'ям, але у світоглядній системі це вищий ступінь людського розвитку. Ось чому ми сьогодні не уявляємо собі зими без Різдва Христового, перерядження, куті та узвару, весни — без Великодня і писанок, літа — без Зелених свят і клечання чи без купальських обрядів. Уособленням осені для нас залишаються святкування пам'яті Маккавеїв, Успіння Богородиці, Спаса, поєднані з обжинковими обрядами.

Кожна пора мала свою важливу дату — кульмінаційну точку, до якої були приурочені народні звичаї та обряди річного календарного кола. Основні їх фрагменти до певної міри збереглися у календарних циклах зими, весни, літа й осені.

В традиціях українського народу особливе ставлення до **оберегів** – наших захисних символів. Головна Берегиня в житті кожної людини – це наша мати, наша оселя. Обереги – наші давні і добрі символи. Їхнє генетичне коріння сягає глибини століть. Виряджаючи чоловіків та синів у нелегкі походи проти чужинських набігів, матері, дружини і кохані дарували їм на пам'ять ці непересічні амулети-рушники з оберегами, аби живими повертались до рідної домівки.

Коли завершувалась робота в полі, дівчата та жінки збиралися в когось вечорами і пряли нитки, полотно, шили і вишивали сорочки, рушники, хустинки та інші речі. Вони вважалися оберегами цілої родини. Працювали охоче, весело, з любов'ю.

З глибини віків дійшов до нас звичай прикрашати оселі оберегами з природних компонентів, що символізують здоров'я, добробут, любов, щастя (різноманітні вінички, черевички, оздоблені виробами з тіста, шкаралупою від горіха, маком, крупою та ін.). У народі існує повір'я, що часник, перець, вироби із солоного тіста відганяють від дому біду та нещастя. Біла лляна сорочка є символом єдності у родині. Безсмертник символізує довголіття, колоски жита, вівса – красу, мак – від навроку, горох, гречка, квасоля – гарний урожай, горіх – міцне здоров'я. Трав'яний віночок приносить удачу, мішок із зерном – щастя у домі.

Народні традиції, звичаї та обряди, об'єднуючи минуле й майбутнє народу, старші і молодші покоління, інтегрують людей у високо розвинену сучасну націю. У звичаях та обрядах люди зберігають свою історичну духовну культуру.

Завдання 20. *Розкажіть, про які українські традиції і звичаї ви дізнались під час навчання в університеті. Які обряди вам довелося спостерігати (або брати в них участь)?*

Завдання 21. *Розкажіть про звичаї, традиції та обряди вашого народу, вашої країни, вашої родини.*

Завдання 22. *Прочитайте текст Завдання 16 і запишіть словосполучення, які використовуються для авторського викладення інформації:*

Автор аналізує (говорить, розкриває сутність, описує, формулює) ...

Автор висуває гіпотезу, розкриває протиріччя, висловлює припущення ...

Автор ставить питання (зупиняється, торкається, підкреслює) ...

Автор приділяє увагу (доводить, стверджує, протиставляє) ...

Автор вважає, тримається точки зору, порівнює, заперечує ...

Автор наводить аргументи, згоден (спростовує, критикує) ...

Автор ілюструє (наводить приклади, аргументує) ...

Автор має на увазі, пояснює, бачить причину в тому, що ...

Завдання 23. *Прочитайте повчання щодо форм і засобів анотування, види анотацій.*

Анотація – це стислий огляд (характеристика) змісту книги, наукової статті, рукописного тексту тощо. У ній наводяться найважливіші питання роботи, викладається її зміст і дається оцінка. Анотація допомагає при доборі і вивченні літератури, скорочує час на ознайомлення зі змістом самої праці.

Анотація складається з двох частин: бібліографічного опису і власне тексту. Анотація дозволяє скласти досить об'єктивне уявлення про незнайому публікацію або книгу, допомагає в пошуку, відборі та систематизації потрібної інформації.

Наприкінці анотації називаються категорії читачів, для яких призначено анотоване джерело. Рекомендована кількість слів при укладанні анотації – 50-70.

Завдання 24. *Прочитайте і запишіть словосполучення, які використовуються для написання анотації:*

Головна цінність роботи полягає в ...

Заслуга автора полягає в тому, ...

Стаття має велике (теоретичне, практичне) значення ...

Автор аналізує (характеризує, доводить, порівнює, підкреслює) ...

Стаття присвячена темі (проблемі, питанню) ...

В статті (книзі, монографії) представлена точка зору на ...

Книга (стаття) пропонується ...

Стаття (книга, підручник, посібник) розрахована на ...

Наведена інформація буде корисною (кому?) ...

Завдання 25. *Прочитайте ще раз текст Завдання 16. Складіть і запишіть до нього анотацію, користуючись інформацією із Завдання 23, а також словосполученнями, наведеними в Завданні 24.*

Завдання 26. Дайте відповіді на запитання:

Що називається анотацією?

Яку роль виконують анотації?

Який порядок укладання анотації?

Завдання 27. Прочитайте текст статті **Завдання 29.** Випишіть і запам'ятайте значення термінів.

Завдання 28. Прочитайте і запишіть словосполучення, які використовуються для повідомлення інформативного змісту тексту:

Автор відзначає (зіставляє, порівнює, протиставляє, підкреслює) ...

Автор зупиняється на ..., посилається на ...

Стаття містить цікаві відомості (дискусійні положення, важливі докази)...

Автор переконаний (додержується точки зору, висловлює свою точку зору, висуває гіпотезу)...

для вираження критики, оцінки:

Автор схвалює (погоджується, розділяє точку зору, підтверджує) ...

Автор критично ставиться (відмічає недоліки, заперечує, спростовує) ...

Автор не розкриває змісту (суперечить, ігнорує) ...

Завдання 29. Прочитайте статтю вдруге. Проаналізуйте її композицію: визначте вступ, описову частину, висновки.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРАКТИЧНІ РЕАЛІЗАЦІЇ ОЦІНКИ СТАНУ ВОДНИХ РЕСУРСІВ В УМОВАХ НЕДОСТАТНОСТІ ДАНИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ ТА ЗМІНАХ КЛІМАТУ (НА ПРИКЛАДІ ПІВНІЧНО- ЗАХІДНОГО ПРИЧОРНОМОР'Я)

Божок Ю.В., Лобода Н.С., д. геогр. н., проф.

Одеський державний екологічний університет

Територія Північно-Західного Причорномор'я є недостатньо вивченою у гідрологічному відношенні: спостереження за стоком у природних умовах його формування не проводилися, а існуючі матеріали відповідають періоду перетворення стоку водогосподарськими заходами.

До основних напрямів водогосподарських перетворень відносять штучні водойми (водосховища та ставки), які виконують роль штучних випарників, зрошування (межиріччя Дунай-Дністер), використання підземних вод (межиріччя Дністер-Південний Буг) та ін.

В Одеському державному екологічному університеті під керівництвом проф. Є.Д. Гопченка та проф. Н.С. Лободи розроблено метод розрахунків характеристик стоку малих та середніх річок Північно-Західного Причорномор'я, який є складовою моделі типу "клімат-стік" і базується на використанні метеорологічної інформації, а саме даних про річні опади, температуру та дефіцити вологості повітря. Річний стік визначався за даними метеорологічних станцій на основі методу водно-теплогового балансу і дістав назву "кліматичного".

Дослідження кліматичних характеристик на основі даних метеостанцій Роздільна, Любашівка, Одеса виявили наявність тенденцій до зростання температур повітря як за рік, так і за холодний (XI-III) та теплий (IV-X) періоди. При цьому зростання температур повітря у холодний період є більш вираженим. Рівняння трендів, отримані за період 1987-2010 рр., показують, що інтенсивність зростання температур повітря у ці роки зросла у порівнянні із усім періодом спостережень.

У хронологічному ході річних сум опадів та опадів теплового й холодного періодів статистично значущих трендів не встановлено. Тенденція до зменшення річних опадів та опадів холодного періоду виявлена за даними метеостанцій Роздільна та Любашівка. По метеостанції Одеса відмічається незначне збільшення опадів теплового періоду.

Збільшення температур повітря в зимовий сезон сприяє зменшенню глибини промерзання ґрунту, формуванню відлиг та збільшенню інфільтрації талих й дощових вод у підстильну поверхню. Зменшення запасу води в сніговому покриві та зростання втрат при таненні снігу у весняний сезон сприяють зниженню максимальних витрат води в період весняного водопілля. У свою чергу, зростання температур повітря літнього сезону збільшує випаровування з поверхні суші та водної поверхні штучних водойм.

Таким чином, в останні десятиріччя (починаючи з 80-х років минулого століття) умови формування стоку річок Північно-Західного Причорномор'я з точки зору кліматичних умов, погіршились. Сумарне збільшення температури повітря за розрахунковий інтервал "травень-вересень" в період з 1989 р. по 2008 р. в порівнянні з попереднім багаторічним періодом складає 2,5 – 3,0 °С для метеорологічних станцій північного заходу Причорноморської низовини (Ізмаїл, Сарата, Роздільна, Вознесенськ), що зумовлює зростання теплоенергетичних ресурсів клімату в 1,04 рази. Зменшення річних опадів з 1989 р. по 2008 р. відбулося в середньому на 6%. Розрахунки на основі рівняння водно-теплового балансу показали, що така зміна співвідношення ресурсів тепла і вологи забезпечує зниження кліматичного річного стоку на 30%.

Одним із етапів роботи є дослідження посушливості клімату Північно-Західного Причорномор'я, а також оцінка впливу посушливості на стік річок.

З точки зору гідрологічних досліджень реакцією водозборів річок на посухи мають бути характеристики мінімального стоку, тривалість межені та тривалість пересихання річок.

Для оцінки посушливості розраховані індекси посушливості SPEI (стандартизований індекс сумарного випаровування і опадів). Аналізуючи індекси було виявлено, що тривалі сухі періоди майже не траплялися. Значення SPEI показують, що в період з 1961 по 2010 рр. було зареєстровано близько 5 випадків посух. Повторюваність помірно сухих періодів складає 13%, дуже сухих періодів – 6%, вкрай сухих періодів – 2%. Можна сказати, що на досліджуваній території переважають помірні посухи тривалістю не більше 1 року.

Прогноз стану посушливості виконувався за даними сценарію зміни глобального клімату A1B, згідно з яким повторюваність дуже сухих періодів у 2011-2025 рр. збільшиться на 5%, вкрай сухих періодів – майже не зміниться. Найнижчі значення SPEI, а отже і найбільша посушливість прогнозуються у 2020-2021 рр.

Висновки та перспективи використання. Аналіз метеорологічних характеристик Північно-Західного Причорномор'я дозволив установити тенденції до зростання температур повітря та відповідне зростання посушливості клімату. Повторюваність посушливих явищ згідно із сучасними сценаріями змін клімату має зростати, викликаючи гідрологічні посуху – збільшення тривалості межени та зниження характеристик мінімального стоку річок. Розрахунки величин кліматичних чинників та показників посушливості за сценаріями змін кліматі (A1B, A2, B1) дозволять вийти на оцінку характеристик річного стоку, його внутрішньо річного розподілу та мінімального стоку.

Завдання 30. *Складіть і запишіть стислий варіант тексту, давши відповіді на запитання:*

Яку тему обрали автори статті?

Як висвітлюється тема?

Які проблеми виникають у зв'язку з посушливим кліматом?

Які засоби прогнозування та вирішення проблем посухи пропонують автори?

Як прокоментуйте тему статті, використовуючи словосполучення, наведені у Завданні 28?

Завдання 31. *Прочитати зразки ділових паперів (банківські документи, митний та паспортний контроль тощо). Ознайомитися з мовними засобами, характерними для ділових паперів (банківські документи, митний та паспортний контроль тощо).*

Завдання 32. *Використовуючи зразки бланків ділових паперів сформувані вміння і навички писемного мовлення (заповнення бланків ділових паперів).*

4.4 Тестові завдання до семестрового підсумкового контролю (ЗКР).

1. Державна мова — мова професійного спілкування. [3, С. 7-8]
2. Комунікативне призначення мови в професійній сфері. [3, С. 14-15]
3. Поняття національної та літературної мови. [3, С. 8-10]
4. Найістотніші ознаки літературної мови. [3, С. 10-11]
5. Мова і культура мовлення в житті професійного комунікатора. [3, С. 12-14, 20-23]
6. Парадигма мовних формул. Вибір мовних одиниць у мовленні. [3, С.28-30]
7. Функціональні стилі української мови та сфера їх застосування. [3, С. 32-38]
8. Основні ознаки функціональних стилів. [3, С. 38-40]
9. Професійна сфера як інтеграція офіційно-ділового, наукового і розмовного стилів. [3, С. 32-40]
10. Текст як форма реалізації професійної діяльності. [3, С. 32-40]
11. Спілкування і комунікація. Функції спілкування. [3, С. 40-41]
12. Види, типи і форми професійного спілкування. [3, С. 41-42]
13. Основні закони спілкування. [3, С. 43-44]
14. Невербальні компоненти спілкування. [3, С. 44-47]
15. Слухання і його роль у комунікації. [3, С. 47-48]

16. Публічний виступ як важливий засіб комунікації переконання. [3, С. 52-59]
17. Види публічного мовлення. [3, С. 59-62]
18. Мистецтво аргументації. Мовні засоби переконування. [3, С. 52-62]
19. Комунікативні вимоги до мовної поведінки під час публічного виступу. [3, С. 52-58]
20. Техніка і тактика аргументування. [3, С. 58-60]
21. Психологічні прийоми впливу на партнера. [3, С. 60-62]
22. Наукова комунікація як складова фахової діяльності. [3, С. 150-152]
23. Українська термінологія в професійному спілкуванні. [3, С. 141-143]
24. Історія і сучасні проблеми української термінології. [3, С. 141-144]
25. Термін та його ознаки. [3, С. 144-145]
26. Термінологія обраного фаху. [3, С. 141-145]
27. Кодифікація і стандартизація термінів. [3, С. 145-148]
28. Особливості наукового тексту і професійного наукового викладу думки. [3, С. 150-151]
29. Жанри наукових досліджень. [3, С. 151-152]
30. Оформлювання результатів наукової діяльності. [3, С. 152]
31. План, тези, конспект як важливий засіб організації розумової праці. [3, С.152-155]
32. Анотування і реферування наукових текстів. [3, С. 157-160]
33. Основні правила бібліографічного опису. [3, С. 155-156]
34. Оформлювання покликань. [3, С. 156-157]
35. Реферат як жанр академічного письма. [3, С. 157-159]
36. Складові реферату. [3, С. 159-160]
37. Стаття як самостійний науковий твір. [3, С. 160-162]
38. Вимоги до наукової статті. [3, С. 160-162]
38. Основні вимоги до виконання та оформлювання курсової. [3, С. 162-171]
39. Суть і види перекладу. Переклад термінів. [3, С. 173-176]
40. Особливості редагування наукових текстів. [3, С. 176-177]

4.5 Тестові завдання до семестрового підсумкового контролю (Іспит).

1. особливості наукового і офіційно-ділового стилю. [3, С. 33-35]
2. Науковий етикет в усному і писемному мовленні. [3, С. 149-152]
3. Використання стандартних етикетних ситуацій у професійному спілкуванні. [3, С. 24-28]
4. Вибір мовних одиниць у мовленні. [3, С.28-30]
5. Види запитань. Уміння ставити запитання і слухати. [3, С. 59-64]
6. Ведення та результати дискусії. [3, С. 72-75]
7. Переконання. [3, С. 74-76]
8. Науковий стиль і його засоби у професійному спілкуванні. [3, С. 149-151]
9. Виклад наукової думки у різних видах тексту. [3, С. 150-151]
10. Жанри наукових досліджень. [3, С. 151-152]
11. Послідовність оформлювання результатів наукової діяльності. [3, С. 152]
12. Структура та види плану. [3, С.152-153]
13. Конспект як важливий засіб організації розумової праці. [3, С.154-155]

14. Правила конспектування і реферування наукових текстів. [3, С.154-155]
15. Тези - один із найстійкіших жанрів. [3, С.152-153]
16. Тези, що висвітлюють результати дослідження. [3, С.153]
17. Анотування наукових текстів. [3, С. 157-159]
18. Реферування наукових текстів. [3, С. 159-160]
19. Правила оформлювання покликань. [3, С. 155-156]
20. Основні правила оформлювання використаних джерел. [3, С. 156-157]
21. Правила оформлювання цитат в науковому тексті. [3, С. 155-157]
22. Вимоги до виконання та оформлювання бакалаврської робіт. [3, С. 162-170]
23. Рецензія. Вигук. Висновок. [3, С. 169-171]
24. Редагування наукових текстів. [3, С. 176-177]
25. Науковий етикет. [3, С. 149-152]
26. Кодифікація у термінологічних словниках. [3, С. 145-148]
27. Професіоналізми і номенклатурні назви. [3, С. 148-149]
28. Словники в професійному спілкуванні. [3, С. 148-149]
29. Усне мовлення. [4, С. 53-54]
30. Писемне мовлення. [4, С. 65-67]
31. Використання термінів у діловому мовленні. [4, С. 81-83]
32. Професійна лексика. [4, С. 123-124]
33. Словосполучення дієслівного сполучення. [4, С. 164-167]
34. Правопис часток і сполучників у текстах. [4, С. 223-233]
35. Розділові знаки в складних реченнях. [4, С. 247-251]
36. Дужки у ділових і наукових текстах. [4, С. 251-252]
37. Безсполучникове складне речення. [4, С. 256-259]
38. Ділові банківські папери. [4, С. 271-275]
39. Банківська термінологія. [4, С. 275-285]
40. Складні випадки використання великої літери. [4, С. 276-277]

5. ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Основна література.

1. Чистякова А.Б. та ін. Українська мова для іноземців: Підручник для іноземних студентів вищих навчальних закладів / Чистякові А.Б., Селіверстова Л.І., Лагута Т.М. – Х.: Видавництво «ІНДУСТРІЯ», 2008. – 384 с.
2. Зайченко Н.Ф. Практичний курс української мови для іноземців: усне мовлення. / Зайченко Н.Ф., Воробйова С.А. – К.: Знання України, 2008. – 324 с.
3. Троян А.О. Українська мова за професійним спрямуванням: Конспект лекцій. — Одеса: Одеський державний екологічний університет (ОДЕКУ), 2016. — 144 с.
URL:http://eprints.library.odeku.edu.ua/520/1/Troyan%20AO_Ukrainjska_mova_za_profesijnym_spryamuvanniam_KL_2016.pdf

Інформаційні ресурси:

www.library-odeku.16mb.com

Додаткова література.

1. Вінницька В.М., Плющ Н.П., Українська мова: Практичний курс граматики для студентів-іноземців. – К.: Знання, 1997. – 239с.
2. Глущик С.В., Дияк О.В., Шевчук С.В., Сучасні ділові папери. - Київ, Видавництво АСК, 2003. – 400с.
3. Паламар Л.М., Кацавець І.М. Мова ділових паперів. – Київ, «Либідь», 1995. – 192с.
4. Паламар Л.М., Бех А.О. Практичний курс української мови. – К.: Либідь, 1993. – 208с.
5. Шевчук С.В. Ділове мовлення для державних службовців: Навчальний посібник. — К.: Арій, 2008. — 424 с.
6. Шевчук С.В., Кабиш О.О. Практикум з українського ділового мовлення: Навчальний посібник. — К.: Арій, 2009. - 512 с.
7. Бахтіярова Х.Ш., Лукашевич С.С., Майданюк І.З. та ін. Українська мова: Практичний курс для іноземців. – Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. – 320 с.